

пейски страни за 1997 г. Един общ извод, който може да бъде направен въз основа на наличните изследвания, следователно е, че размерът на трансакционния сектор е индикатор за нивото на икономическо развитие, на степента на разделение на труда и специализация и в крайна степен - на богатството на отделните общества. Колкото по-голям е обемът на съвкупните макроикономически ТР, толкова по-високо ниво на икономическо развитие може да се предположи за дадено стопанство. Така формулирана, зависимостта не противоречи на водещата теза в институционалната теория на Норт, че икономическият растеж и развитие са възможни единствено при намаляващи ТР. “Докато не са се появили икономически организации, които да намалят разходите по размяната, ние не сме били в състояние да усвоим преимуществата на все по-голямото разделение на труда и специализация. Стопанската история тогава е историята на намаляването на трансакционните разходи, което позволява реализирането на предимствата от увеличената специализация” (Wallis, North, 1986, с. 121). Но “трансакционни разходи” тук може да бъде тълкувано единствено като единични ТР. Принципно слабост на концепцията за ТС на Уолис и Норт (1986) е нейната неприложимост към изследване на взаимовръзката между ТР и икономически растеж.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Концепцията за трансакционни услуги, залегнала в основата на емпиричните подходи за измерване на ТС, не е в състояние да отчете забранително високите ТР¹⁴, които възпрепятстват възникването на пазари (разделение на труда и специализация) в отделни стопански сфери и се явяват същинската пречка пред икономическия растеж и развитие - обстоятелството е посочено от самия Д. Норт (North, 1987, с. 427). Например отсъствието на институционални решения, осигуряващи информация относно надеждността на търговските партньори (като неформални репутационни механизми, търговски регистри, потребителски тестове и др. в съвременните комплексно устроени общества), би било равнозначно на твърде високи информационни ТР за отделния участник, предотвратяващи сключването на сделки¹⁵. Те не могат да бъдат отчетени от

---

¹⁴ Както и немонетарните ТР като времето, изразходвано за бюрократични процедури. Те са обект на отделни емпирични изследвания като това на Ганчева (2000) за България.

¹⁵ Друг пример за институции, заместващи доверието при традиционната персонална размяна, са различните форми на банкови акредитиви, без които гарантирането на плащането или доставката (например чрез принудително изпълнение) би представлявало забранително висок трансакционен разход.